

Donal Cooper

Nemojte ljubiti svijeta (Ivan, I, 2:15): Sveti Franjo kao alter Christus u talijanskom slikarstvu kasnoga srednjega vijeka

Ovaj tekst iznova razmatra ikonografiju sv. Franje kao alter Christusa u talijanskom slikarstvu kasnoga srednjega vijeka fokusirajući se na zanemarenu skupinu prikaza sveca s redovničkim vrlinama siromaštva, čistoće i poslušnosti te redovničkim manama pohlepe, hvalisavosti i ponosa, odnosno s motivom mappa mundi. Uspoređujući sačuvane primjere, od kojih su neki neobjavljeni, moguće je smjestiti Sassetin prikaz Sv. Franjo u slavi (dio oltarne pale napravljene za franjevačku crkvu u Sansepolcru između 1439. i 1444. g., a koja se danas nalazi u Villa I Tatti u Settignano) unutar šire ikonografske tradicije, koja se može pratiti od 14. stoljeća. Smatram da se neposredni uzori Sassetine ikonografije mogu vidjeti u dvama slikama koje Red naručuje na samom početku 15. st.: freska na pročelju crkve San Francesco u Fiesoli, po prvi puta ovdje predstavljena, i danas izgubljena oltarna pala naslikana za franjevačku crkvu u Città di Castello, koju je moguće rekonstruirati zahvaljujući intarzijama iz 16. st. koje su kopirale njene prikaze. U Firenci se nalazi nekoliko prikaza sv. Franje iznad motiva mappa mundi: u crkvi Orsanmichele, u samostanu Sant'Onofrio, novicijatu Santa Croce te na oltarnoj pali Biccina di Lorenza, naslikanoj za crkvu Santa Trinità. Još je jedna pala, koja se danas nalazi u Accademiji, vjerojatno firentinskoga podrijetla. Navedeni primjeri upućuju na činjenicu da je prikaz mappa mundi bio korišten kao inačica iste ikonografske tradicije koja je povezivala sv. Franju u pozi alter Christusa s motivima redovničkih vrline i mana. Freska na pročelju crkve San Francesco u Fiesoleu prikazuje sv. Franju s tri redovničke vrline iznad mappe mundi, odsječene donjom granicom freske. Ovaj djelomično vidljivi globus prethodnik je zaobljene linije horizonta na Sassetinijoj slici Sv. Franjo u slavi. Još veća sličnost vidljiva je u crkvi Sv. Franje u Città di Castello, prikaz koje je moguće identificirati prema kopiji u intarziji koja se nalazi u gradskoj franjevačkoj crkvi. Izvornik je najvjerojatnije prikazivao sveca kao alter Christusa s vrlinama iznad i manama ispod njega, dok se u pozadini nalazio prikaz mora usporediv sa Sassetinijevim kasnijim djelom iz Sansepolcra. Ovakav je prikaz moguće vezati za tekst u Bonaventurinoj Legendi Maior, koji govori kako je duša sv. Franje uznesena preko mnogih voda u trenutku njegove smrti. Dakle, ova je slika istovremeno prikaz uznesenja svećeve duše u obliku goruće zvijezde, uprizorenje vizije kojoj je prisustvovalo nekoliko redovnika u trenutku njegove smrti. U oba primjera, u Città di Castello i Sansepolcru, centralni prikaz alter Christus predstavlja zaključak narativnoga ciklusa kojega je dio. Narativni se vid, koji spaja prikaze alter Christus s apoteozom sv. Franje, može pratiti sve do Giottovih prikaza u kapeli Bardi u Santa Croceu. Uzimajući u obzir broj relevantnih djela koja su do danas sačuvana, možemo pretpostaviti da su redovnici iz Sansepolcra znali smjestiti Sassetina Sv. Franju u slavi unutar širega ikonografskoga korpusa slika naručenih unutar i izvan Reda. Ova je tradicija kombinirala različite ikonografske elemente: prikaz sv. Franje u pozi alter Christus, diskove mappe mundi različitih veličina i oblika, redovničke vrline s odabranim atributima, povremeno i mane s njihovim životinjskim pratiocima te vodu koja predstavlja ocean koji sve okružuje u srednjovjekovnoj kozmografiji. Te su kombinacije korištene da bi se prikazala neka od temeljnih učenja franjevačkih zajednica: jedinstvenost stigmi, anđeoska narav sv. Franje otkrivena u trenutku njegove smrti te važnost pravila koja on uspostavlja, a posebno zavjeta siromaštva, čistoće i poslušnosti.

Prijevod s engleskoga: Monika Majstorović